

Iwona ZDONEK, Beata HYSA
Politechnika Śląska
Wydział Organizacji i Zarządzania
iwona.zdonek@pols.pl; beata.hysa@polsl.pl

ANALIZA PUBLIKACJI Z OBSZARU NAUK O ZARZĄDZANIU POD WZGLĘDEM STOSOWANYCH METOD BADAWCZYCH

Streszczenie. W artykule zawarto problematykę pisania naukowych publikacji, badawczych. Podstawowym celem artykułu jest zbadanie stopnia wykorzystania metod badawczych we wiodących polskich czasopismach z zakresu zarządzania, a także określenie stopnia zainteresowania środowiska naukowego tym rodzajem publikacji. Dodatkowym celem artykułu jest identyfikacja wewnętrznego zróżnicowania tego rodzaju publikacji oraz rozpoznanie tendencji bibliometrycznych.

Słowa kluczowe: badania ankietowe, typologia artykułów opartych na badaniach ankietowych, standardy bibliometryczne artykułów.

ANALYSIS OF PUBLICATION FROM THE MANAGEMENT SCIENCES IN TERMS OF APPLIED RESEARCH METHODS

Abstract. The article includes the issues of writing scientific publications, which describe the results of the survey. The main aim of this article is to examine modern trends of writing this type of work in leading Polish magazines of management. Moreover authors conducted analysis of the degree of interest in the scientific community from the management of this type of publication, and presented of internal diversity of this type of publications and bibliometric trends.

Keywords: surveys, typology of articles based on surveys, standards bibliometric of articles

Wstęp

Głównym celem artykułu jest zbadanie obecnych tendencji występujących w publikacjach badawczych środowiska naukowego związanego z naukami o zarządzaniu pod kątem stosowanych metod. Celami szczegółowymi stały się: identyfikacja wewnętrznego

zróźnicowanie tego rodzaju publikacji oraz rozpoznanie tendencji bibliometrycznych. Podstawową metodą badawczą realizującą te cele to analiza prac będących pracami badawczymi w wiodących polskich czasopismach dotyczących tematyki zarządzania. W trakcie pisania niniejszego artykułu postawiono następujące pytania badawcze:

- Jaki procent publikacji naukowych w badanych czasopismach stanowią publikacje badawcze?
- Czy publikacje badawcze są jednorodne, czy raczej zróźnicowane? A jeśli są zróźnicowane, to jakie typy publikacji badawczych występują w omawianych czasopismach oraz jakie są frakcje tych typów?
- Jakie są bibliometryczne determinanty wysokiej jakości publikacji badawczej?

Poszukiwanie odpowiedzi na zadane pytania badawcze stało się podstawą organizacji niniejszego artykułu. W rozdziale pierwszym na podstawie analizy literatury przedmiotu przedstawiono rodzaje publikacji, które najczęściej występują w artykułach z zakresu nauk o zarządzaniu. W szczególności opisano publikację badawczą, czym się charakteryzuje, jakie pełni zadania i jaki jest proces jej tworzenia a także scharakteryzowano najważniejsze metody badawcze w tego typu publikacjach. Rozdział drugi ma charakter scientometryczny i jest raportem z badania trendów dotyczących pisania prac badawczych, obecnych w wybranych wiodących polskich czasopismach o tematyce zarządzania. Przedstawiono zatem w nim aspekty metodologiczne przeprowadzonych badań oraz zaprezentowano wyniki. Na tej podstawie sformułowano wnioski dotyczące czynników determinujących jakość publikacji badawczej w rozdziale trzecim.

1. Metody badawcze w publikacjach z zakresu nauk o zarządzaniu

Według definicji MNiSW¹ za publikację naukową należy rozumieć recenzowany artykuł naukowy, w tym recenzowane opracowanie o charakterze monograficznym, polemicznym lub przeglądowym, glosę lub komentarz prawniczy, który jest opublikowany w czasopiśmie naukowym albo w suplemencie lub zeszycie specjalnym czasopisma naukowego. Artykuł prezentuje wyniki badań naukowych lub prac rozwojowych o charakterze empirycznym, teoretycznym, technicznym lub analitycznym. Artykuł przedstawia metodykę badań naukowych lub prac rozwojowych, przebieg procesu badawczego, jego wyniki oraz wnioski – z podaniem cytowanej literatury (bibliografia). PBN² wyróżnia następujące typy publikacji naukowej: oryginalny artykuł naukowy (original-article), artykuł przeglądowy (review-article), studium przypadku (case-study/case-report), glos lub komentarz prawniczy (short-

¹ Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 grudnia 2016 r. w sprawie przyznawania kategorii naukowej jednostkom naukowym i uczelniom (Dz. U. z 2016 r. poz. 2045 i 1933).

² PBN (Polska Bibliografia Naukowa).

communication/ commentary-on-the-law), recenzja naukowa (scientific-review), wytyczne/zalecenia (guidelines), artykuł popularnonaukowy (popular-science-article), inne o charakterze niecytowalnym (others-noncitable), inne o charakterze cytowalnym, (others-citable), monografia naukowa (scholarly-monograph). W zależności od danej dziedziny naukowej w czasopismach poświęconych danej tematyce badawczej będą dominowały różne typy publikacji. Na przykład w specjalistycznych czasopismach medycznych będą najczęściej pojawiać się artykuły kazuistyczne (ang. case-report), artykuły oryginalne (ang. original articles) oraz artykuły przeglądowe (ang. reviews). W czasopismach z obszaru zarządzania można znaleźć trzy typy publikacji naukowej: oryginalny artykuł naukowy (original-article), artykuł przeglądowy czasami zwany pogładowym (review-article), oraz studium przypadku (case-study). Każdy z tych typów posiada odmienny cel publikacji i wynikającą z niego strukturę pracy oraz stosuje różne metody badawcze³. Przyjęta metodyka badań oraz sposób i zakres jej prezentacji w publikacjach w istotny sposób determinuje rygor metodologiczny, jakość prac badawczych oraz przedstawienie wiedzy naukowej w danym obszarze [11].

W większości czasopism sposób organizacji tekstu oparty jest na schemacie IMRAD (Introduction, Methods, Results and Discussion) – wprowadzenie, metody, wyniki i dyskusję. Wymusza on przedstawianie odbiorcy kontekstu, w którym osadzone są badania (wprowadzenie), opisanie zastosowanych metod badawczych (metody), przedstawienie zaobserwowanych wyników (wyniki) oraz wyjaśnienie, dlaczego uzyskane rezultaty są oryginalne (dyskusja). Przy czym mogą pojawić się dodatkowe sekcje: jeśli artykuł jest przeglądowy to powinno się pojawić literature review (zazwyczaj po introduction) a gdy występują implikacje praktyczne wynikające z przeprowadzonych badań to stosuje się conclusion (zazwyczaj po discussion). W strukturze IMRAD przyjmuje się, że każda część artykułu odpowiada jakiemś etapowi badania.

Zarządzanie podobnie jak i inne dyscypliny naukowe posługuje się różnorodnymi metodami badawczymi. Z uwagi na fakt ciągłych zmian jakim podlegają organizacje funkcjonujące w zmieniającym się otoczeniu społeczno – gospodarczym również i metody badawcze ewoluują dostosowując się do aktualnych potrzeb organizacji. Jedną z podstawowych klasyfikacji wyróżnia cztery rodzaje metod [12, 19 s. 31]:

- pragmatyczne,
- empiryczne,
- formalne,
- rozumiejące.

³ W niniejszym artykule autorki skupiły się na analizie artykułów oryginalnych (original-article), występujących w czasopismach z zakresu zarządzania. Oryginalny artykuł naukowy, według definicji PBN to artykuł naukowy prezentujący wyniki oryginalnych badań o charakterze empirycznym, teoretycznym, technicznym lub analitycznym. Do tego typu zaliczyć należy również artykuły monograficzne, artykuły konferencyjne oraz eseje naukowe. Publikacjom o charakterze przeglądowym (review-article) został poświęcony artykuł: Zdonek I., Hysa B., Zdonek D.: Publikacje przeglądowe w naukach o zarządzaniu, Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, seria: Organizacja i Zarządzanie, nr 96, Gliwice 2016, s. 519-533.

Najstarszą grupą metod badawczych stosowanych w naukach o zarządzaniu są metody **pragmatyczne**. Mają one charakter zdroworozsądkowy a ich charakterystyczną cechą jest to, że nie są nastawione na dotarcie do prawdy, ale na rozwiązanie praktycznych problemów występujących w organizacji. Podstawowym kryterium wartości tych metod jest ich skuteczność w obszarze zmian, które mogą oznaczać wzrost efektywności organizacji. Kolejną grupę stanowią metody **empiryczne**, które nawiązują do metod ilościowych nauk społecznych oraz metodyki przyrodoznawstwa. Metody te w głównej mierze odwołują się do poszukiwania prawdy na podstawie doświadczenia zapewniając takie warunki, które jak najbardziej odzwierciedlają rzeczywistość. Poznanie rzeczywistości odbywa się tu dzięki zastosowaniu indukcji. Metody empiryczne stanowią więc przeciwieństwo metod pragmatycznych [11, 7]. Metody **formalne** to następna grupa metod stosowanych w ramach nauk o zarządzaniu. Odwołują się one do myślenia hipotetycznego, czyli matematyki, logiki, statystyki oraz dedukcji. Ich zastosowanie objawia się w obszarze metod numerycznych oraz probabilistycznych, zaś efekty mogą mieć skutki praktyczne oraz poznawcze. Ostatnią grupą metod są metody **rozumiejące**. W swej istocie odwołują się do nauk humanistycznych oraz filozofii. Obejmują przy tym: analizę stosowanych pojęć, dialektykę, fenomenologię. Zastosowanie ich znaleźć można w etnologii organizacji i kognitywnych metodach socjologicznych.

Oczywiście powyższy podział metod nie jest jedynym podziałem, który funkcjonuje, w literaturze przedmiotu identyfikuje się różne typologie metod naukowych [7, 12, 19, 1] oraz różne próby ich porządkowania⁴. Charakter dyscypliny naukowej często przesądza o takim a nie innym podziale metod naukowych, co skutkuje wyróżnieniem metod wykorzystywanych w naukach empirycznych i metod stosowanych w naukach formalnych [8].

Do najpopularniejszych metod badawczych występujących w naukach o zarządzaniu można zaliczyć metody empiryczne [13]. Są reprezentowane przez obserwację, eksperyment oraz ilościowe i jakościowe metody nauk społecznych. I tutaj często wśród badaczy występuje dylemat co do wyboru metody: ilościowej czy jakościowej, która z nich lepiej rozwiąże problem naukowy [17, 19]. Utarło się powszechne traktowanie tych pierwszych jako lepszych, dających pewniejszą wiedzę lepiej weryfikujących hipotezę badawczą. Ogólnie można przyjąć, iż w przypadku badania tak zwanych czynników twardych w zarządzaniu, takich jak: struktury, procesy, finanse, gdy badane problemy dają się kwantyfikować, można zastosować metody ilościowe. W przypadku badania czynników miękkich dotyczących na przykład kultury organizacyjnej, teorii podejmowania decyzji, wiedzy, czyli takich elementów, które nie poddają się łatwo kwantyfikacji, powinno się stosować metody jakościowe [10]. Istotny jest jednak fakt iż, właściwie dobrane metody pozwalają zweryfikować hipotezy badawcze i odpowiedzieć na pytania badawcze. Źródłem hipotez

⁴ Więcej na temat metod naukowych można znaleźć w publikacji M. Lisiński Metody naukowe w metodologii nauk o zarządzaniu, Przegląd Organizacji nr 4/2016, s. 11-19.

badawczych czy też podstawą formułowania pytań badawczych powinny być metody dedukcyjne, myślenie analogiczne czy intuicja [4].

W badaniach empirycznych możemy wyróżnić takie elementy procesu badawczego jak: analiza literatury przedmiotu, wyłonienie luki badawczej, stworzenie modelu badawczego, sformułowanie hipotez badawczych, gromadzenie danych, przeprowadzenie badań właściwych, analiza danych, wnioski z badań, przyjęcie lub odrzucenie hipotez badawczych oraz stworzenie nowego modelu badawczego, wzbogacenie teorii o wyniki badań, wskazanie ograniczeń przeprowadzonych badań, określenie przesłanek do dalszych badań. [3, s. 10]. Środowisko naukowe do tej pory nie wypracowało jednolitego podejścia co do strategii badawczej dotyczącej wyboru tematu, koncepcji badań, sposobu widzenia rozwiązania problemu a to może wymuszać różne podejścia badawcze i zastosowanie różnych procedur badawczych⁵ (jakie etapy badań i ich kolejność). Autorki porządkując różne informacje [2 ,6, 10, 11, 12, 17, 19, 20,] zaproponowały podział procesu badań empirycznych na określone etapy (rys. 1).

Rys. 1. Etapy badania empirycznego
Źródło: Opracowanie własne.

Analiza bieżącego stanu badań - na tym etapie dokonuje się przeglądu literatury przedmiotu, a w szczególności poszukuje się najnowszych badań na dany temat. Przegląd literatury jest podstawą pytań badawczych (sformułowania problemu badawczego), na które poszukiwana jest odpowiedź. Często pytania te ewoluują w formę hipotez badawczych. Odpowiedź na postawione pytania staje się celem pracy i determinuje dalsze etapy postępowania badawczego. Ponadto warunkują kolejne pytania badawcze stawiane w późniejszym czasie [22]. **Model badawczy** - po sformułowaniu problemu badawczego, ewentualnym określeniu luk badawczych należy przystąpić do opracowania modelu

⁵ „Procedura badawcza rozumiana jako zespół dyrektyw określających sekwencję poszczególnych etapów badań, połączeń metod i różnych technik oraz narzędzi badawczych”, na podstawie: Apanowicz J.: Metodologiczne uwarunkowania pracy naukowej. Prace doktorskie, prace habilitacyjne, Diffin, Warszaw 2005, s. 44 Przykłady procedur badawczych to np: diagnostyczna, eksperymentalna, operacyjna, ewaluacyjna, korelacyjna.

badawczego. Często na tym etapie dokonuje się uszczegółowienia problemu, postawienia szczegółowych hipotez. Ważne jest również odpowiednie zaplanowanie badań, określenie odpowiedniego planu badawczego z uwzględnieniem wyboru metod i narzędzi badawczych, doboru zmiennych oraz próby do badań. Podczas wyboru próby do badań ważne jest zdefiniowanie badanej populacji (jakie są jej cechy, kto do niej należy), następnie opracowanie procedury doboru próby. Mianowicie, określenie geograficznego zakresu badań (zawiera się w populacji), sposobu doboru próby badawczej, forma pomiaru, tzn. w jaki sposób będzie mierzony poziom badanych zjawisk (skala, mierniki itp.) oraz należy podać hipotezy, które będą poddane weryfikacji [18]. **Pomiar i gromadzenie danych** - podczas etapu pomiaru i zbierania danych ważnym jest utworzenie wyczerpującego, reprezentatywnego lub kluczowego zbioru danych, które będą analizowane w trakcie prac badawczych [20]. Na przykład po zebraniu kwestionariuszy, wprowadza się uzyskane dane do pamięci komputera poprzez odpowiednie kodowanie, przygotowując w ten sposób dane do analizy. **Analiza danych** - po odpowiednim zebraniu i zakodowaniu danych należy przeprowadzić analizę danych. Następnie opracowuje się wyniki badań statystycznie i merytorycznie, dokonuje się testowania i weryfikacji hipotez sformułowanych na początku. Następnie należy sformułować wnioski i zinterpretować wyniki. Dyskusja wyników, ewaluacja pozwala na odpowiednią ocenę i podjęcie decyzji o ewentualnym uzupełnieniu badań czy też badaniu porównawczym (badaniu panelowym) [6, s. 48]. **Określenie kierunków dalszych badań** to ostatni etap badania empirycznego. Powstaje w efekcie dyskusji nad wynikami i porównywania ich do osiągnięć innych badaczy. Na etapie tym formułuje się zazwyczaj kolejne pytania i hipotezy badawcze do dalszych dociekań naukowych.

2. Analiza współczesnych publikacji badawczych

2.1. Aspekty metodologiczne przeprowadzonych badań

Przy wyborze czasopism do analizy wykorzystano wyszukiwarkę czasopism punktowanych (czasopismanauowe.pl). Wyszczególniła ona 48 czasopism, zawierających w tytule słowo kluczowe „zarządzanie” lub „organizacja”. Punktacja za pojedynczą publikację w tych czasopismach zawarta była w przedziale od 2 do 14 punktów, z dominującą wartością 6 punktów i wartością typową $8 \pm 3,3$ punktów. Dodatnia asymetria badanego rozkładu punktów wskazała, iż większość czasopism otrzymała niższą od średniej liczbę punktów. Stąd wiodącymi czasopismami uznano te, których punktacja przekraczała wartość górnego kwartyla, czyli 11 punktów. Do oceny wybrano więc 4 czasopisma, tj.: miesięczniki „Przegląd Organizacji” (PO, 13 punktów) i „Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstw” (EiOP, 12 punktów), dwumiesięcznik „Zarządzanie Zasobami Ludzkimi” (ZZL, 13 punktów),

oraz kwartalnik „Organizacja i Kierowanie” (OiK, 14 punktów). Wybór ten wspierany był również faktem, iż czasopisma te od wielu lat są wiodącymi periodykami w obszarze zarządzania, a rada programowa tych czasopism składa się z uznanych profesorów z najlepszych polskich i zagranicznych uczelni i instytucji naukowych. Do badań wybrano wszystkie artykuły, które zostały opublikowane w 2015 roku w opisanych wcześniej czterech czasopismach. Dokładną liczbę artykułów w poszczególnych periodykach przedstawia tabela 1.

Tabela 1

Zestawienie artykułów poddanych badaniu

Czasopismo	Liczba artykułów
Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstw (EiOP)	110
Organizacja i Kierowanie (OiK)	40
Przegląd Organizacji (PO)	72
Zarządzanie Zasobami Ludzkimi (ZZL)	38
Suma	260

2.2. Wyniki

Analizując artykuły we wspomnianych czasopismach ustalono, iż 97 publikacji z 260 miało charakter publikacji badawczej. Oznacza to, iż 37% publikacji to publikacje badawcze. Badając bibliometryczne standardy publikacji badawczych obliczono kilka charakterystyk, ujętych w tabeli 2.

Tabela 2

Podstawowe charakterystyki badanych artykułów

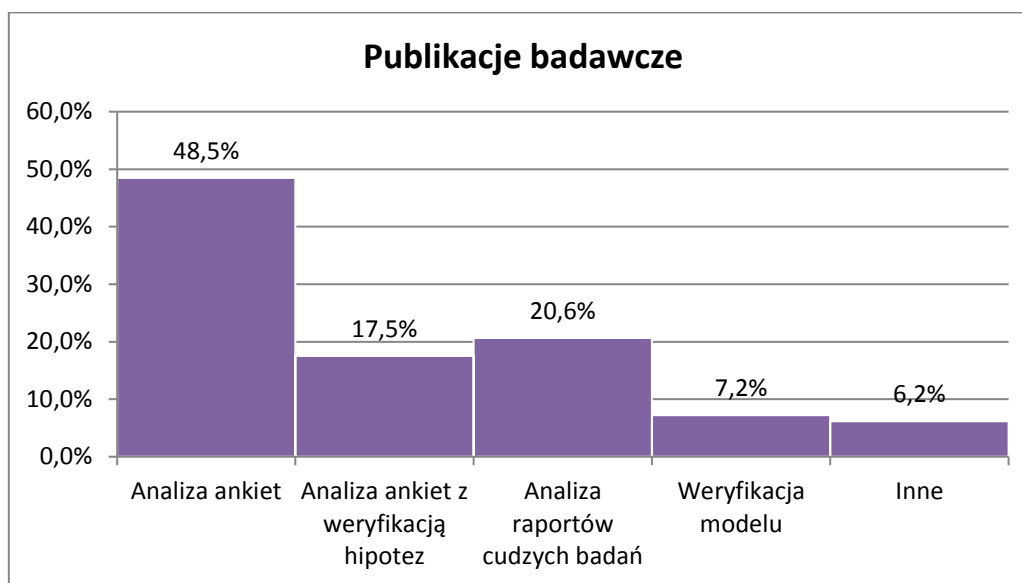
	Liczba cytowanych pozycji	Liczba cytowanych pozycji angielsko-językowych	Liczba cytowanych pozycji z ostatnich 10 lat	Liczba autocytowań
Średnia	19,8	7,7	12,9	1,7
Odch st	9,4	9,0	7,2	2,2
Wsp. zm.	47,1%	117,2%	56,1%	127,6%
Wartość p w teście Kruskala-Wallisa	0,06	0,00	0,09	0,4

Zaprezentowane dane wskazują na duże zróżnicowanie artykułów pod względem przedstawionych charakterystyk, w szczególności dotyczy to liczby cytowanych pozycji angielsko-językowych i liczby autocytowań. Zbadano również, czy artykuły naukowe różnią się w poszczególnych czasopismach. Test Kruskala-Wallisa wykazał istotne zróżnicowanie jedynie pod względem liczby cytowanych pozycji angielsko-językowych.

Zaobserwowano, iż artykuły badawcze są zróżnicowane pod względem rodzaju stosowanych metod do analizy oraz stosowanych metod i narzędzi badawczych. Stosując to kryterium wyodrębniono następujące rodzaje publikacji:

- badania oparte na ankiecie i statystyce opisowej,
- badania oparte na ankiecie, statystyce opisowej i weryfikacji hipotez,
- badania oparte na statystyce opisowej raportów cudzych badań udostępnionych w Internecie,
- badania oparte na weryfikacji modelu teoretycznego za pomocą badań ankietowych i metod statystycznych,
- inne.

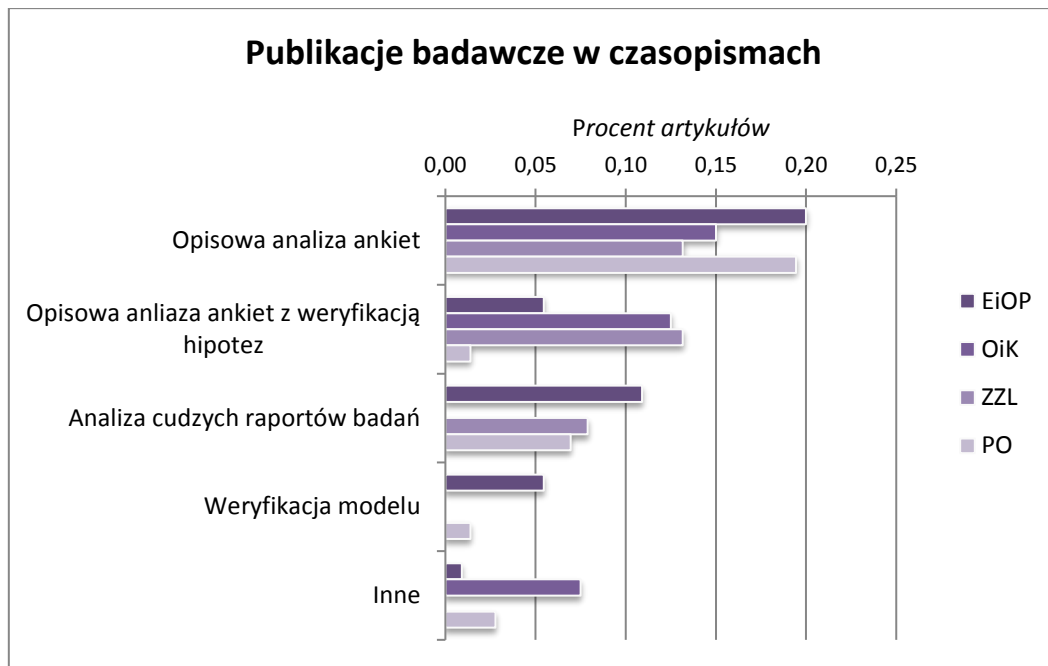
Fracje wspomnianych rodzajów publikacji badawczych prezentuje poniższy rysunek. Widać, iż analiza opisowa ankiet to najczęstszy typ publikacji badawczej (48%). Opisowa analiza ankiet wraz z weryfikacją hipotez to 18% badanych publikacji, opisowa analiza raportów cudzych badań stanowi 21%, weryfikacja modelu teoretycznego to 7% i inny typ badań to około 6%.

Rys. 2. Wskaźniki struktury zidentyfikowanych rodzajów publikacji badawczych

Źródło: Opracowanie własne.

Analizując popularność poszczególnych rodzajów publikacji w badanych czasopismach zauważono, iż opisowa analiza ankiet występowała najczęściej w EiOP oraz PO. EiOP charakteryzowała się także dominującą liczebnością w analizie cudzych raportów badań. Z kolei OiK i ZZL publikowały najwięcej artykułów typu analiza opisowa ankiet z weryfikacją hipotez oraz weryfikacją modelu. innego rodzaju publikacje badawcze dominowały w OiK (rys. 3).

Rys. 3. Rozkład zaobserwowanych rodzajów publikacji badawczych w badanych czasopismach
Źródło: opracowanie własne.

Opisowa analiza ankiety

Ten rodzaj publikacji jest najczęstszym wśród badanych publikacji typu badawczego, gdyż stanowi aż 48,5%. Publikacje tego typu charakteryzują się tym, że wyniki badań uzyskanych za pośrednictwem kwestionariusza ankietowego prezentowane są zazwyczaj w postaci tabel ze wskaźnikami struktury lub wykresami przedstawiającymi informacje o frakcjach w postaci zwizualizowanej. Prezentowanym informacjom towarzyszy szeroki opis słowny uzyskanych wyników badań. Do najczęstszych miar statystycznych w tego typu publikacjach należą średnia i odchylenie standardowe. Wykresy zazwyczaj tworzone są za pomocą arkusza kalkulacyjnego MS Excel, a korzystanie z dedykowanego analizie statystycznej oprogramowania typu Statistica czy SPSS jest sporadyczne. Warto jednak zauważyć, iż badania ankietowe w takich publikacjach poprzedzane są wywiadami, analizą dokumentacji i sprawozdań. Publikacje tego rodzaju charakteryzują się niskimi wskaźnikami bibliometrycznymi, w szczególności jeśli chodzi o średnią liczbę cytowanych pozycji zarówno polsko- jak i angielsko-językowych a także średnią liczbę pozycji z ostatnich 10 lat. Warto jednak dodać, iż wspomnianym średnim towarzyszy bardzo duże odchylenie standardowe i wysokie współczynniki zmienności, co świadczy o dużym zróżnicowaniu tych artykułów pod względem wspomnianych charakterystyk (tab. 3).

Tabela 3

Charakterystyki bibliometryczne publikacji typu opisowa analiza ankiety

Charakterystyka		Liczba pozycji	Liczba pozycji angielskich	Liczba pozycji z ostatnich 10 lat	Liczba autocytowań
Opisowa analiza ankiety	N ważnych	47	47	47	47
	Średnia	18,09	6,51	10,85	1,38
	Mediana	17,00	3,00	10,00	1,00
	Minimum	0,00	0,00	0,00	0,00
	Maksimum	46,00	37,00	32,00	8,00
	Dolny kwartył	11,00	0,00	6,00	0,00
	Górny kwartył	25,00	11,00	15,00	2,00
	Odch. std	9,35	8,35	7,15	1,79
	Wsp. zmn.	51,70	128,22	65,87	129,31
	Skośność	0,50	1,64	0,98	1,61

Opisowa analiza ankiety z weryfikacją hipotez

Opisowa analiza ankiet wraz z weryfikacją hipotez to 17,5% obserwowanych publikacji typu badawczego. Podobnie jak w przypadku opisowej analizy ankiety wyniki badań prezentowane są w postaci tabelarycznej z bogatym opisem słownym zamieszczanych informacji. W tego typu publikacjach autorzy często posługują się dedykowanym analizie statystycznej oprogramowaniem jak Statistica czy SPSS. Do najczęściej stosowanych metod badających zależność zmiennych służą współczynnik korelacji oraz regresja liniowa dla zmiennych ilościowych oraz test niezależności χ^2 dla zmiennych jakościowych. Spośród testów służących porównaniu dużą popularnością cieszy się test U Manna-Whitneya, test ANOVA oraz Kruskala-Wallisa. Publikacje tego typu charakteryzują się najwyższymi w porównaniu do pozostałych typów publikacji charakterystykami bibliometrycznymi oraz o stosunkowo niskim zróżnicowaniu (tab. 4).

Tabela 4

Charakterystyki bibliometryczne publikacji typu opisowa analiza ankiety
z weryfikacją hipotez

Charakterystyka		Liczba pozycji	Liczba pozycji angielsko-językowych	Liczba pozycji z ostatnich 10 lat	Liczba autocytowań
Opisowa analiza ankiety z weryfikacją hipotez	N ważnych	17	17	17	17
	Średnia	24,18	12,94	15,65	1,47
	Mediana	23,00	12,00	14,00	1,00
	Minimum	11,00	0,00	7,00	0,00
	Maksimum	54,00	51,00	30,00	5,00
	Dolny kwartył	18,00	3,00	10,00	0,00
	Górny kwartył	28,00	19,00	22,00	2,00
	Odch. std	10,04	12,24	6,60	1,46
	Wsp. zm.	41,52	94,62	42,21	99,47
	Skośność	1,48	1,94	0,65	0,81

Analiza raportów cudzych badań

Analiza raportów cudzych badań to druga z najpopularniejszych publikacji typu badawczego. Stanowią 21% wśród publikacji badawczych. Oprócz opisu podstawowych miar statystycznych obliczane są współczynniki zależności, stosowane techniki estymacyjne oraz metody prognozowania, a także regresja logistyczna. Zdarzały się porównania między krajami. Obok prezentowania informacji w formie wykresów stosowane są nietypowe narzędzia do wizualizacji danych. Publikacje tego typu charakteryzują się wysokimi wskazaniami w zakresie liczby cytowanych pozycji i pozycji z ostatnich 10 lat wraz ze stosunkowo niskimi wskazaniami w zakresie zróżnicowania (tab. 5).

Tabela 5

Charakterystyki bibliometryczne publikacji typu analiza raportów cudzych badań

Charakterystyka		Liczba pozycji	Liczba pozycji angielsko-językowych	Liczba pozycji z ostatnich 10 lat	Liczba autocytowań
Analiza raportów cudzych badań	N ważnych	20	20	20	20
	Średnia	21,40	6,00	15,80	1,95
	Mediana	21,00	4,00	15,00	1,00
	Minimum	8,00	0,00	3,00	0,00
	Maksimum	43,00	20,00	29,00	14,00
	Dolny kwartył	15,00	0,00	10,50	0,00
	Górny kwartył	26,00	11,50	20,50	2,50
	Odch.std	8,44	6,55	7,00	3,25
	Wsp.zmn.	39,43	109,22	44,31	166,78
	Skośność	0,70	0,78	0,21	2,97

Weryfikacja modelu

Ten typ publikacji badawczej jest dosyć rzadki wśród obserwowanych artykułów, gdyż stanowi zaledwie 7%. Spośród stosowanych metod zaobserwowano modelowanie ekonometryczne, metody wielokryterialnego wspomaganie decyzji: AHP, Electre Tri, badanie opinii ekspertów, model Markowa, metodę QFD, metodę SMED. Publikacje tego rodzaju charakteryzują się najniższymi wśród zaobserwowanych rodzajów publikacji badawczych wskaźnikami bibliometrycznymi, w szczególności jeśli chodzi o średnią liczbę cytowanych pozycji zarówno polsko- jak i angielsko-językowych, a także średnią liczbę pozycji z ostatnich 10 lat. Warto jednak dodać, iż wspomnianym średnim towarzyszy bardzo duże odchylenie standardowe i wysokie współczynniki zmienności, co świadczy o dużym zróżnicowaniu. (tab. 6).

Tabela 6

Charakterystyki bibliometryczne publikacji typu weryfikacja modelu

Charakterystyka		Liczba pozycji	Liczba pozycji angielsko-językowych	Liczba pozycji z ostatnich 10 lat	Liczba autocytowań
Weryfikacja modelu	N ważnych	7	7	7	7
	Średnia	11,71	5,71	5,86	1,86
	Mediana	8,00	3,00	6,00	1,00
	Minimum	4,00	0,00	0,00	0,00
	Maksimum	27,00	24,00	14,00	6,00
	Dolny kwartył	7,00	0,00	3,00	0,00
	Górny kwartył	19,00	6,00	7,00	3,00
	Odch. std	8,20	8,34	4,38	2,12
	Wsp. zm.	70,00	145,97	74,70	113,92
	Skośność	1,38	2,29	0,87	1,44

Inne

Poza badaniami gdzie wykorzystuje się jako narzędzie kwestionariusz ankiety zaobserwowano również występowanie publikacji badawczych bazujących na innych metodach i narzędziach. Stanowiły one jednak tylko 6% wszystkich obserwowanych publikacji badawczych. Podstawą tych publikacji były symulacje i szacowania, także te oparte o sieci neuronowe, wyniki audytu, wskaźniki finansowe liczone na podstawie dokumentacji przedsiębiorstw.

Cechą charakterystyczną tych publikacji są bardzo wysokie wskaźniki wszystkich charakterystyk bibliometrycznych ze względnie niskim zróżnicowaniem, o czym świadczą zarówno względnie niskie wartości odchylenia standardowego oraz niskie współczynniki zmienności badanych charakterystyk (tab. 7).

Tabela 7

Charakterystyki bibliometryczne publikacji innych niż oparte na ankiecie

Charakterystyka		Liczba pozycji	Liczba pozycji angielsko-językowych	Liczba pozycji z ostatnich 10 lat	Liczba autocytowań
Inne	N ważnych	6	6	6	6
	Średnia	22,17	8,67	16,83	2,50
	Mediana	22,00	9,00	17,50	1,50
	Minimum	10,00	0,00	10,00	0,00
	Maksimum	33,00	22,00	21,00	7,00
	Dolny kwartyl	19,00	2,00	15,00	0,00
	Górny kwartyl	27,00	10,00	20,00	5,00
	Odch.std	7,76	7,76	3,97	2,88
	Wsp.zmn.	34,99	89,57	23,59	115,24
	Skośność	-0,29	0,92	-1,05	0,90

3. Wnioski

Analiza artykułów publikowanych w czterech wiodących czasopismach naukowych z 2015 roku wykazała, iż publikacje badawcze (zwłaszcza te oparte na metodach empirycznych) są częstym typem publikacji naukowych. Stanowią one 37% wszystkich publikacji w badanych czasopismach. Nie są to publikacje jednorodne, lecz zróżnicowane. Przeprowadzone badanie pozwoliło wyróżnić pięć rodzajów publikacji badawczych: opisowa analiza ankiety, opisowa analiza ankiety z weryfikacją hipotez, analiza raportów cudzych badań, weryfikacja modelu oraz inny typ publikacji badawczej. Największą popularnością (66%) wśród tych publikacji cieszą się te, które jako narzędzie badawcze wykorzystują kwestionariusz ankiety, a zatem dwa pierwsze ze wspomnianych rodzajów publikacji. Wniosek ten potwierdza fakt, iż badania ankietowe są jednym z najbardziej powszechnych metod gromadzenia danych pozwalających na rozpoznawanie wyznaczonych opinii, postaw osób (respondentów) w stosunku do określonych zjawisk społeczno-gospodarczych zachodzących w organizacjach [9, s. 92]. Pierwszy z rozpoznanych rodzajów badań opartych na ankietach, czyli opisowa analiza ankiety nie charakteryzuje się wyszukaniem aparatem analitycznym ani narzędziowym, ale często poprzedzona jest wywiadami, analizą dokumentacji i sprawozdaniami. Można zatem przypuszczać, iż ten typ publikacji jest traktowany jako początkowy etap badań. Drugi rozpoznany typ publikacji oparty na ankietach, czyli opisowa analiza ankiety z weryfikacją hipotez charakteryzuje się bogatym aparatem analitycznym, wykorzystującym oprogramowanie dedykowane statystycznej analizie. Tego typu publikacje charakteryzują się najwyższymi wskaźnikami biblio-

metrycznymi, jak liczba cytowanych pozycji zarówno polsko- jak i angielsko językowych oraz publikacji nowych. Podobnie wysoki poziom prezentują publikacje rozpoznane jako analiza raportów cudzych badań. Ze względu na to, że badacz nie musi zbierać osobiście danych może całą swoją energię zogniskować na analizie i wizualizacji uzyskanych wyników, stąd wyjaśnienie obecności nietypowych metod wizualizacyjnych w takich publikacjach. Tego typu publikacje stanowiły około 21%. Najmniej liczne są publikacje wykorzystujące inne metody badawcze niż te wspomniane wcześniej. Stanowią one około 13% z czego ponad połowa stosuje metodę badawczą określoną jako weryfikacja modelu. Podstawą pozostałych publikacji były symulacje, wyniki audytu, wskaźniki finansowe obliczane na podstawie dokumentacji przedsiębiorstw.

Zaprezentowane wyniki badań potwierdzają dominującą rolę takiego narzędzia w badaniach w obszarze nauk o zarządzaniu jak kwestionariusz ankiety. Prawdopodobnie odpowiada za to szereg zalet tego narzędzia jak stosunkowo wysokie tempo badań, czy operatywność procesu badawczego polegająca na zastosowaniu ankiet pocztowych, internetowych, radiowo-telewizyjnych lub środowiskowych gdzie przy niewielkich nakładach organizacyjno-technicznych i finansowych można uzyskać znaczne efekty. Warto także wspomnieć o możliwości zastosowania do badań licznych zbiorowości (populacji), zachowania anonimowości, intymności i stosunkowo wysoki stopień wiarygodności. Należy jednak dodać, że badania ankietowe mają także swe niedostatki [1, s. 129]. Należą do nich niewielka możliwość stymulowania motywacją konieczności i poprawności wypełnienia ankiety, niski stopień operatywności opracowywania wyników badań w oparciu o pytania otwarte i opisowe, wysoka zależność wiarygodności odpowiedzi od stopnia jej anonimowości, a także brak możliwości słownego instruktazu w poprawnym zrozumieniu treści pytań i sformułowaniu odpowiedzi.

Oczywiście kwestią dyskusyjną jest to czy tak duży udział prostej prezentacji wyników ankiet bez ich pogłębionych analiz statystycznych (hipotezy), nie zmniejsza wartości artykułów w dziedzinie zarządzania w polskich czasopismach naukowych. Należy jednak podkreślić, iż prezentowane wyniki badań dotyczą jedynie roku 2015. Nie można zatem na podstawie jednego roku wnioskować o ogólnej tendencji pisania prac badawczych w wymienionych czasopismach. Należy je raczej traktować jako tendencję zaobserwowaną w badanym roku. Prawdopodobnie tendencja ta będzie ulegać zmianie. Liczba publikacji bazujących na zaawansowanych narzędziach analitycznych będzie wzrastać, by tym samym zbliżyć się do tendencji światowych obecnych w międzynarodowych czasopismach.

Bibliografia

1. Apanowicz J.: Metodologiczne elementy procesu poznania naukowego w teorii organizacji i zarządzania. Gdynia, WSA i B 2000.
2. Apanowicz J.: Metodologiczne uwarunkowania pracy naukowej. Prace doktorskie, prace habilitacyjne, Diffin, Warszawa 2005.
3. Dyduch W.: Ilościowe badanie i operacjonalizacja zjawisk w naukach o zarządzaniu. [w:] Czakon W. (red.) Podstawy metodologii badań w naukach o zarządzaniu, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2015.
4. Dźwigoł H.: Założenia do budowy metodyki badawczej, „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej”, Seria: Organizacja i Zarządzanie, z. 78, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, 2015, s. 102.
5. *Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstw* – wszystkie numery 2015.
6. Flick U.: *Introducing Research Methodology: A Beginner's Guide to Doing a Research Project* 2015.
7. Hajduk Z.: *Ogólna metodologia nauk*. Wydanie VI uzupełnione, KUL, Lublin 2012.
8. Lisiński M.: *Metody naukowe w metodologii nauk o zarządzaniu*, *Przegląd Organizacji* nr 4/2016, s. 11-19.
9. Mackey A., Gass S.M.: *Second Language Research: Methodology and Design*. Routledge, New York & London, 2016.
10. Mason, J.: *Qualitative researching*, London, Sage Publication 1999.
11. Matejun M., *Metodyka badań ankietowych w naukach o zarządzaniu - ujęcie modelowe*, [w:] Lisiński M., Ziębicki B. (red.), *Współczesne problemy rozwoju metodologii zarządzania*, Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2016, s. 341-354.
12. *Metodologia badań w naukach o zarządzaniu*, Społeczna Akademia Nauk w Łodzi:, http://fazer.swspiz.pl/pliki/00_materialy_elearning/Mar_S2_M003/Mar_S2_M003_K.pdf, [Dostęp 26.02.2017].
13. Niemczyk J.: *Metodologia nauk o zarządzaniu*, [w:] W. Czakon (red.), *Podstawy metodologii badań w naukach o zarządzaniu*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011, s. 15-26.
14. *Organizacja i Kierowanie* – wszystkie numery 2015.
15. *Organizing Your Social Sciences Research Paper: Purpose of Guide* [online]. <http://www.wojciechczakon.com/pub/mity-o-badaniach-jakosciowych-w-naukach-o-zarzadzaniu.pdf> [Dostęp 20.12.2016].
16. *Przegląd Organizacji* – wszystkie numery 2015.
17. *Research Methodology: An Introduction*, [online]. <http://www.newagepublishers.com/samplechapter/000896.pdf>, [Dostęp 20.12.2016].
18. Stopher P. *Collecting, Managing, and Assessing Data Using Sample Surveys*, Cambridge University Press, Cambridge, 2012.

19. Sułkowski Ł.: Metodologia zarządzania - od pluralizmu do fundamentalizmu, [w:] W. Czakon (red.), Podstawy metodologii badań w naukach o zarządzaniu, Wolters Kluwer, Warszawa 2011, s. 26-47.
20. Taylor S.J., Bogdan R., DeVault M.: Introduction to Qualitative Research Methods: A Guidebook and Resource 2015.
21. Zarządzanie Zasobami Ludzkimi – wszystkie numery 2015.
22. Zdonek I., Hysa B., Zdonek D.: Publikacje przeglądowe w naukach o zarządzaniu, Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, seria: Organizacja i Zarządzanie, nr 96, Gliwice 2016, s. 519-533.